

Lezingen: Mattheus 3: 11 en Handelingen 2: 1-8**Overweging**

Velen onder u herinneren hem vast nog wel: Dag Hammerskjöld. In 1953 aanvaardde hij het ambt van secretaris-generaal van de Verenigde Naties, in een periode van naoorlogse wederopbouw. Hij werd plotseling heel belangrijk in internationale politieke kwesties, zoals indertijd het conflict rond de toenmalige Kongo in Afrika dat in crisis verkeerde. Deze diplomatieke missie kostte hem zijn leven: zijn vliegtuig werd neergeschoten in 1961. Na zijn dood vond men in zijn flat in New York een dagboek, Vägmarken, dat in de Nederlandse vertaling de titel Merkstenen kreeg. Tijdens zijn leven had Dag Hammerskjöld een dagboek bijgehouden, dat een schat aan mystieke teksten bevat over zijn geestelijke weg. Deze vondst was voor menig politicus een grote verrassing, maar ook voor het geseculariseerde Zweden van die tijd. Zijn dagboek werd in korte tijd wereldberoemd, en tot op vandaag wordt het gebruikt in allerlei kringen ter inspiratie.

In zijn dagboek beschrijft Hammerskjöld hoe hij stap voor stap gegroeid is in zijn relatie met zichzelf, met anderen en met God. Via zijn teksten, die soms heel kort zijn en daardoor ook moeilijk ineens te bevatten, kun je de weg volgen die hij is gegaan om meer mens, gelovige en politiek leider te worden. Misschien heeft hij daarom ook aan zijn dagboek de titel Merkstenen meegegeven: stenen langs de weg waarop je kunt zien hoe iemand zijn weg gevonden heeft. Aan de hand van deze richtingwijzers beschrijft hij zijn geestelijke weg. Hij opent zijn dagboek met zijn ervaring dat hij geraakt werd:

‘Verder word ik gedreven een onbekend land in. De grond wordt harder, de lucht prikkelender, kouder. Aangeraakt door de wind vanuit mijn onbekende einder trillen de snaren in afwachting.’

De geestelijke weg van Hammerskjöld is begonnen met een aanraking, die teweeggebracht werd door de wind. Een kracht vanachter de horizon van het bekende heeft in hem verlangen gewekt, een verlangen dat door niets in deze wereld vervuld kan worden. Hij liet de bekende dagelijkse wereld achter zich en trok een onbekend land in. Deze ervaring trok een spoor door zijn leven, gaf hem een onuitsprekelijke ervaring van zin en hield hem gaande op de weg naar zijn bestemming. Deze eerste tekst uit Merkstenen komt op een merkwaardige wijze tot rust in zijn laatste aantekening die hij voor zijn dood maakte: ‘Ik begin de kaart te kennen en de windstreken van dit nieuwe land.’

Dag Hammerskjöld brengt zijn roeping en zijn bestemming tot uitdrukking in de metafoor van het land. Aan het begin van zijn geestelijke weg spreekt hij over het onbekende land en aan het einde van zijn leven ‘wist’ hij van het nieuwe land. Deze metafoor omvat het reisverhaal van zijn leven. Het toeval van zijn tragische dood sloot een zoektocht af naar de diepten van zijn bestaan.

Dag Hammerskjöld werd op weg geroepen door de wind die hem in beweging zette. Maar wat wordt bedoeld met de wind? De wind wijst natuurlijk niet op de wind die de blaadjes van de bomen doet ritselen, of de stormwind die bomen ontwortelt. Deze wind is ook niet de levensadem in ons lichaam, de lucht in de longen, waarmee we spreken, zingen en zuchten. Deze wind is niet iets in mensen, maar een kracht die boven ons uit gaat. Deze wind wijst op de adem die ons in beweging zet, ook het

vuur dat ons aansteekt en inspireert, de kracht die het verlangen wekt naar onze oorsprong, naar wie wij ten diepste zijn: beeld en gelijkenis van God.

Wind, adem en vuur zijn woorden waarmee de heilige Geest wordt aangeduid. Daarover hebben we zojuist gehoord. Eerst in het verhaal over Johannes de Doper, die Jezus doopte, waarbij hij werd toegerust met Geestkracht en gezonden naar de wereld om daar het koninkrijk van God te realiseren. We weten de afloop van zijn zending. Maar ondanks zijn kruisdood, is zijn visioen van zijn koninkrijk niet afgestorven. Zijn visioen gaat door, dankzij de kracht van de heilige Geest, waaruit de messiaanse gemeente werd geboren. Deze geboorte wordt in het verhaal van Pinksteren beschreven. De auteur Lucas vertelt deze geboorte in beeldende taal.

Het gebeurde op de dag van Pinksteren. Het is het joodse pinksterfeest en veel pelgrims waren naar Jeruzalem gekomen om het te vieren. Oorspronkelijk was het een oogstfeest, ook wel Wekenfeest genoemd, omdat het zeven weken na Pesach werd gevierd op de vijftigste dag, pentecostes, waar onze benaming Pinksteren van afgeleid is. Later werd dit feest de herdenking van de wetgeving op Sinai, waar Mozes en het volk de Thora ontvingen: de wegwijzers voor het leven. De stem van God, zo vertelt een later verhaal, verdeelde zich in zeventig tongen als een teken dat de Thora voor alle volken bestemd is.

Zo vertelt de auteur Lucas dat zij allen – de apostelen inclusief de vrouwen – bijeen waren ‘op dezelfde plaats’, zegt hij er nadrukkelijk bij. Toen gebeurde het plotseling vanuit de hemel. Zij hebben het dus niet uit zichzelf, maar ontvangen het vanuit de hemel. Er was de belofte van Jezus dat ze de Geest zullen ontvangen, maar de vervulling ervan komt toch onverwacht: ze hebben het niet gepland. Lucas vertelt in beelden wat er hoorbaar en zichtbaar werd: het geraas, een hevige windvlaag, die heel de ruimte vulde. Ook over de zich verdelende tongen als van vuur, die zich op ieder van hen neerzette. Op deze wijze beschrijft hij gaven van de heilige Geest. Allen raken er vol van en beginnen te spreken met andere tongen. Daarmee bedoelt Lucas dat ze begeesterd spreken en ook enthousiast (wat oorspronkelijk betekent: bezielde zijn door een god. En ze spreken verstaanbare taal: iedereen hoort hen spreken in zijn eigen moedertaal. Hier wordt de Babelse spraakverwarring doorbroken (Genesis 11, 8 vv), zodat iedereen hen kan verstaan in eigen taal.

Het Pinksterfeest is niet op de eerste de gedachtenis van een spectaculaire gebeurtenis uit het verleden, die tweeduizend jaar geleden heeft plaatsgevonden. Het is voor alles het feest van de werking van Gods Geest, zowel in het verleden als in het heden en in de toekomst. Reeds bij de schepping was de goddelijke Geest aanwezig als een broedende vogel boven de wateren (Genesis 1). Maar ook vandaag werkt de Geest. Daarover schreef Dag Hammeskjöld vlak voor zijn dood een tekst, die hij titel Pinksteren meegaf:

‘Pinksteren 1961

Ik weet niet meer wie - of wat - de vraag stelde. Ik weet niet wanneer zij gesteld werd. Ik herinner me niet dat ik antwoordde. Maar eens zei ik ja, tegen iemand - of iets. Vanaf dat moment heb ik de zekerheid dat het leven zinvol is en dat mijn leven, in onderwerping, een doel heeft. Vanaf dat moment heb ik geweten wat het wil zeggen, ‘niet om te zien’, of ‘zich niet te bekommeren om de dag van morgen.’

Aan de Ariadnedraad van dit antwoord voort geleid door het labyrint van het leven, bereikte ik een tijd en een plaats waarop ik besepte dat deze weg naar een triomf voert die ondergang is en naar een ondergang die triomf is, dat de prijs die je ontvangt voor de inzet van je eigen leven smaad is, en dat de diepte van de vernedering de enige verheffing is die voor de mens mogelijk is. Daarna had het woord ‘moed’ voor mij zijn zin verloren, omdat me niets meer ontnomen kon worden.

Verder op de weg leerde ik stap voor stap, woord voor woord, dat achter iedere zin van de held van het evangelie een mens staat en de ervaring van een mens. Ook achter het gebed

dat de kelk hem mocht voorbijgaan, en achter de belofte om hem te ledigen. Ook achter ieder woord op het kruis’.

Hier vertelt hij dat hij ooit ja gezegd heeft tegen iemand of iets. Hoe dat gebeurd is, weet hij niet. Dit ja is hem overkomen. Het was groter dan hemzelf. De weg heeft hem gekozen op een ongrijpbaar en onnoembaar ogenblik. Dit was geen gevolg van zijn verdienste, waarvoor moed nodig zou zijn. In zijn antwoord vertrouwde hij zich toe aan iemand voorbij de horizon van het bekende. Zijn antwoord was zijn overgave. Hammerskjöld spreekt over zijn levensweg in paradoxen: de triomf is de ondergang en de ondergang de triomf. Deze paradox is een variant op: wie zijn leven wil vasthouden, zal het verliezen; en wie zijn leven verliest, zal het vinden. Deze paradox werd zichtbaar in het leven van Jezus.

De werkzaamheid van de Geest in ons en boven ons uit wordt bezongen in het lied Ander, ouder – iemand in ons geboren. In poëtische taal wordt het visioen van Pinksteren uitgedrukt: plotseling, oploaiend vuur van visioenen, dat het aanschijn van de aarde vernieuwt. Ondanks alle donkerte van niet weten is er een oploaiend vuur dat richting geeft. Dit lied is soort pelgrimstocht van het leven. Het leven, het gedane, heeft neergedrukt, is verwaaid en versteend. Maar er is ook een andere beweging: de nog naamloze ‘ademt ons open’ en ‘wekt in ons’. Het is die naamloze die ons gaande houdt. Hij blaast het versteende nieuw leven in, als bij de schepping. Er is een herinnering ‘in ons weerbarstig geheugen’ aan onze oorsprong. Er is droefheid, er zijn tranen, er is zelfs sprake van blinde muren. Maar ook van een nacht van de schepping. Er zijn zelfs weeën naar een nieuwe geboorte! Er is een overzijde. Dan is het thuiskomen. De muren zijn zacht licht water geworden en aan de overzijde rozensteden en de zang van de lijster ... En nooit meer is deze wereld dezelfde.

Moge het Pinksteren worden onder ons.

Kitty Bouwman

De citaten zijn uit: Dag Hammerskjöld, *Merkstenen*, 2007.